

Ekonomika

přednáška č.2

Trh a jeho efektivnost
Role státu v ekonomice

Trhy a konkurence

- **Nabídka** = prodávající
- **Poptávka** = kupující
- **Trh** = místo střetu poptávky a nabídky
 - Přímý střet
 - Orientální tržiště, burzy
 - Zpětná korekce
 - Klasické obchody

Trh

- Rovnováha = situace, kdy cena dosáhla úrovně, kde jsou se poptávané a nabízené množství rovná
- Rovnovážná cena – odpovídá průsečíku S a D
- Rovnovážné množství – odpovídá průsečíku S a D

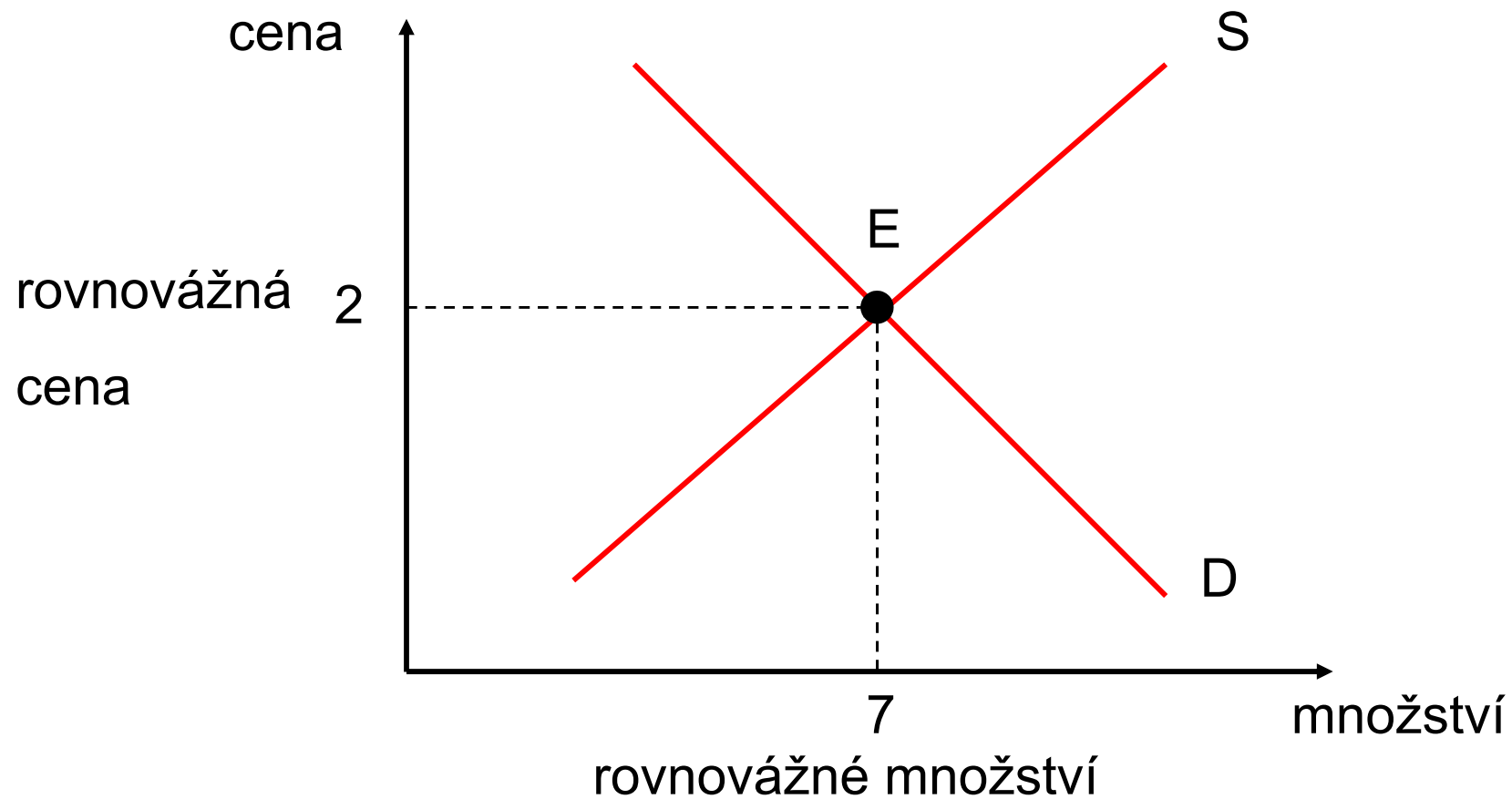
Nabídka a poptávka

za cenu 2 Kč se
poptávané a
nabízené
množství rovná

• Cena rohlíku (v Kč)	• Poptávané množství (ks)
0	19
0,5	16
1	13
1,5	10
2	7
2,5	4
3	1

• Cena rohlíku (v Kč)	• Nabízené množství (ks)
0	0
0,5	0
1	1
1,5	4
2	7
2,5	10
3	0

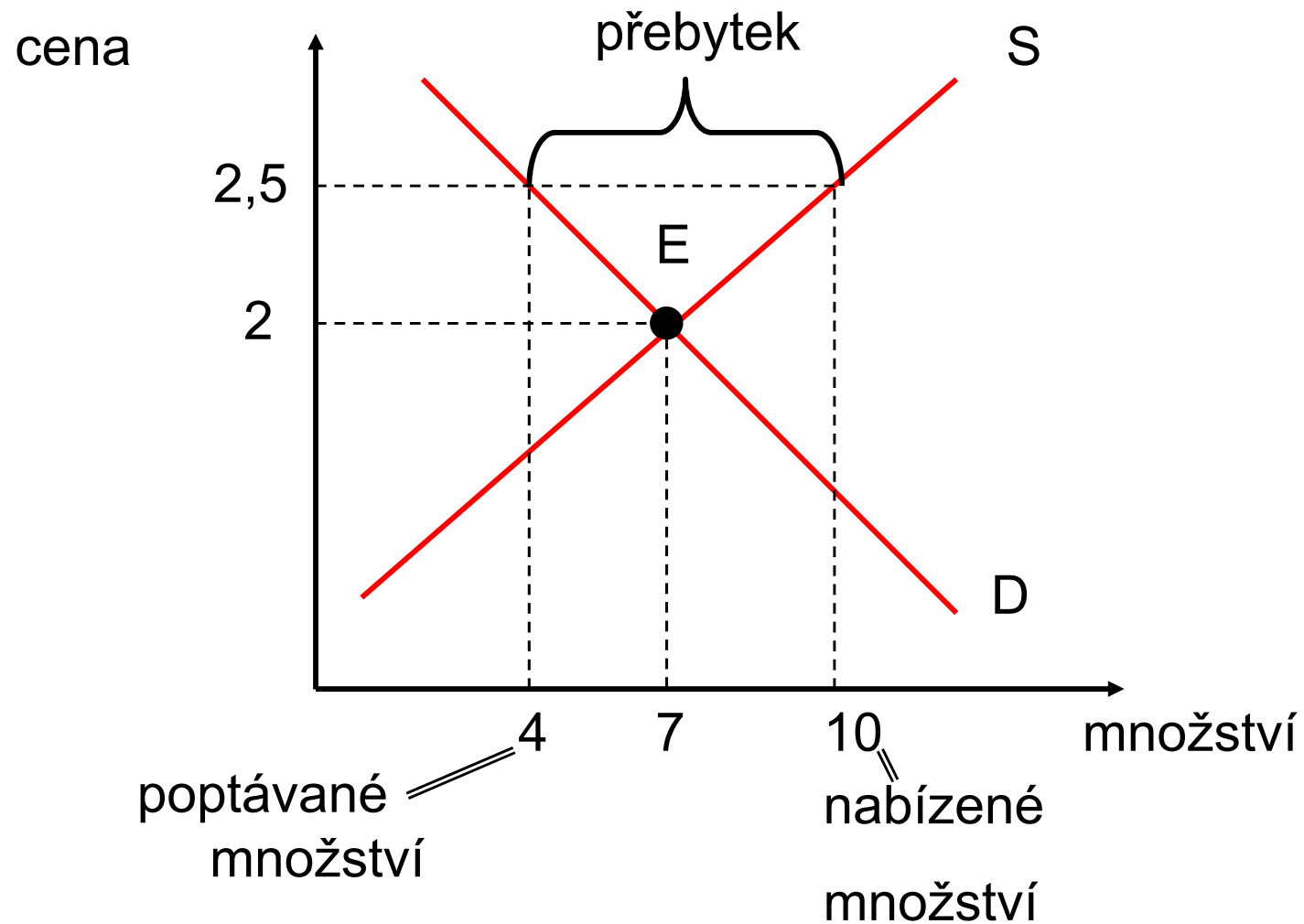
Trh v rovnováze



Nerovnováha trhu

- **Přebytek:**
 - Cena je vyšší než rovnovážná
 - Nabízené množství je vyšší než poptávané
 - Prodávají sníží cenu, aby víc prodali
- **Nedostatek:**
 - Cena je nižší než rovnovážná
 - Poptávané množství je vyšší než nabízené
 - Prodávající zvýší cenu, protože si to mohou dovolit

Trh v nerovnováze



Zákon nabídky a poptávky

- Cena produkce se přizpůsobuje, čímž srovnává nabízené a poptávané množství
- Nutná podmínka: neregulovaný trh

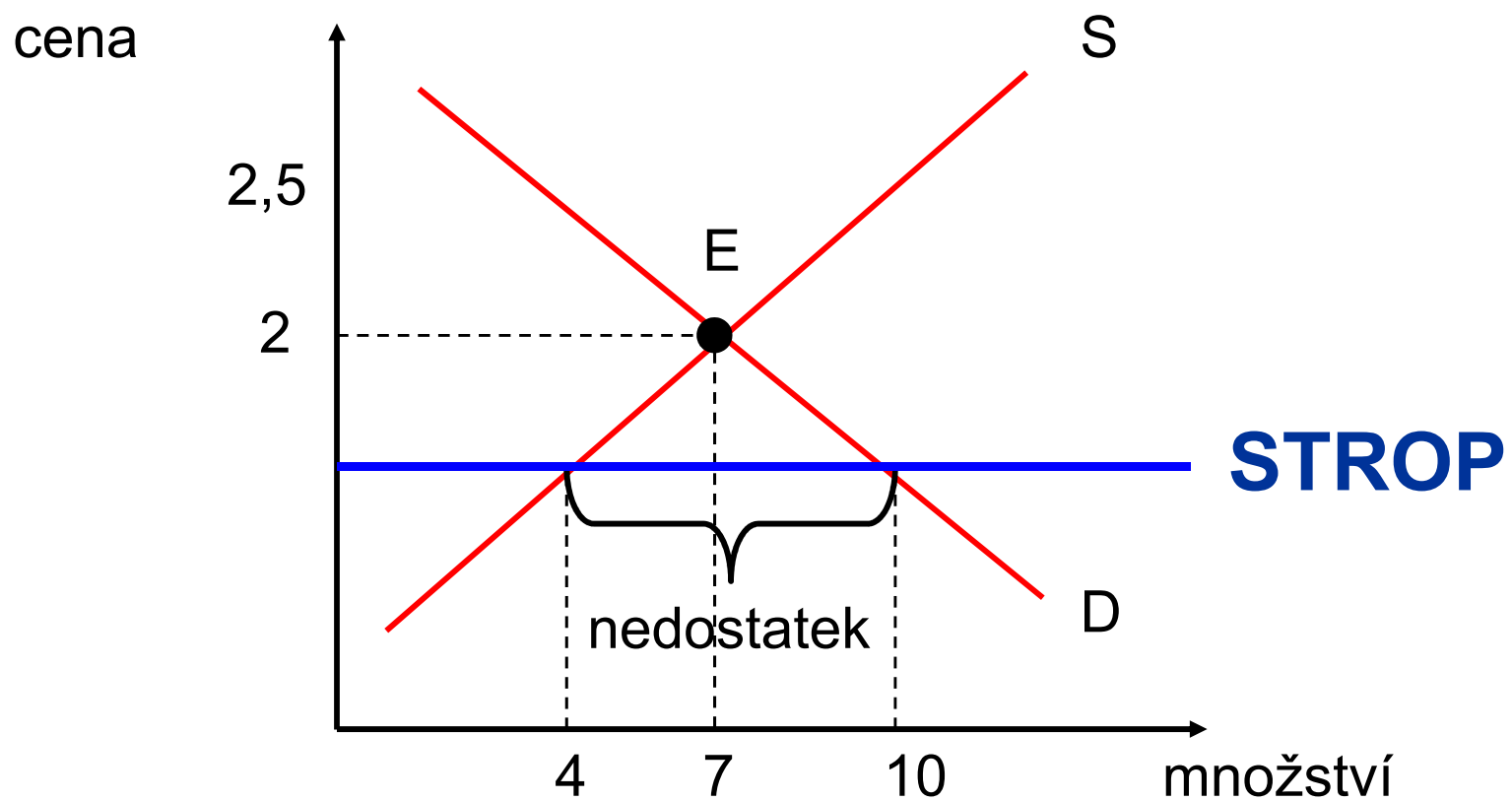
Vliv státu na trh

- „nespravedlivé ceny“
- **Cenový strop** = max. cena, za kterou může být prodáváno
- Cíl: ochrana spotřebitelů (základní potřeby)
- **Min. cena** = nejnižší cena, za kterou může být prodáváno
- Cíl: garance určité ceny
- Důsledek: přebytek X nedostatek

Cenový strop - příklad

- Max. jízdné
 - Odčerpá stanovení stropu zisky poskytovatelům/výrobcům a věnuje je spotřebitelům v podobě nižší ceny?
 - Přilákání dalších spotřebitelů \wedge zrušení některých spojů
- + nepeněžní náklady (čas), černý trh

Cenový strop



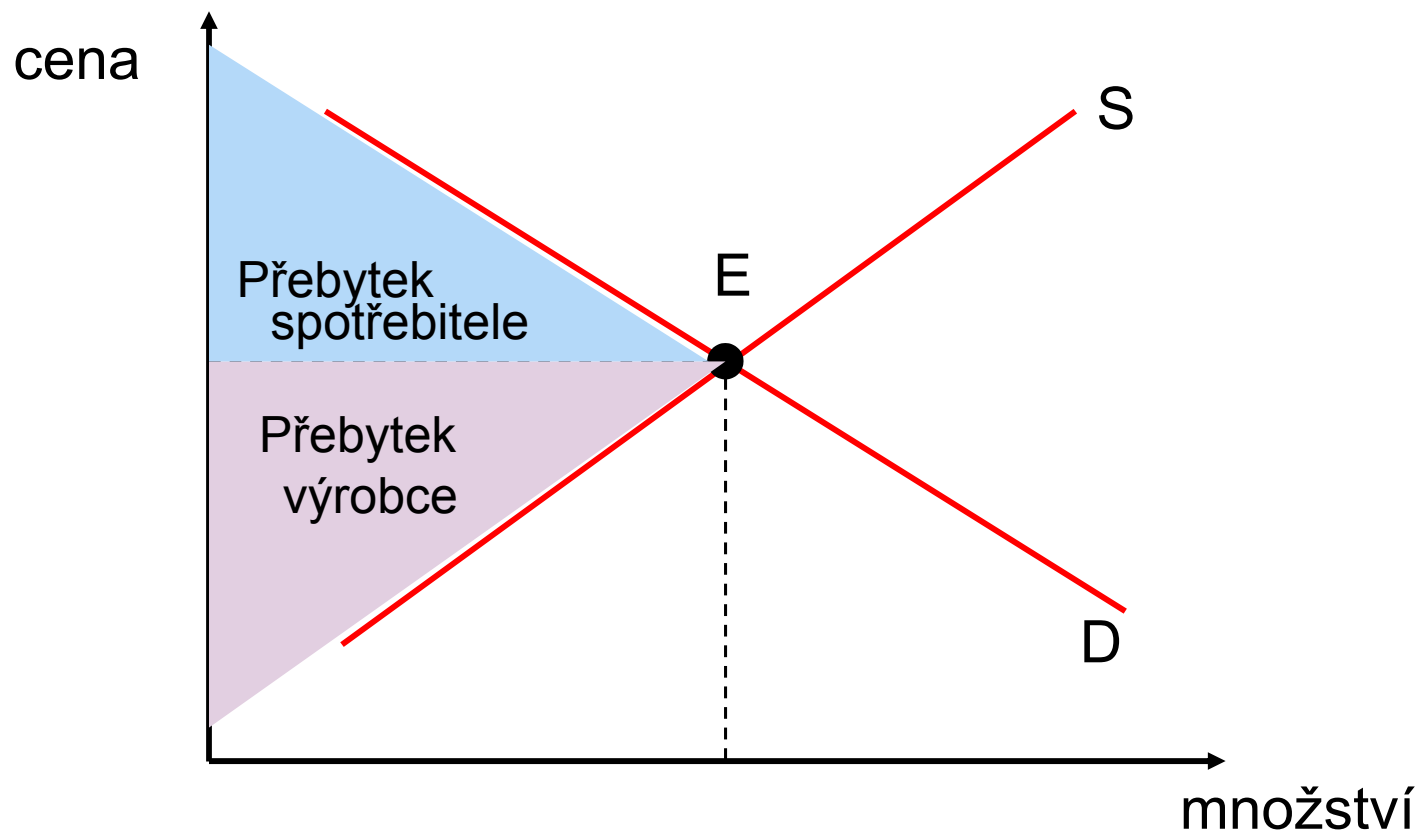
Tržní selhání

-Externality

-Veřejné statky

-Nedokonalá konkurence

Přebytky při tržní rovnováze



- „neviditelná ruka“ Adama Smithe vede k tomu, že lidé tím, že sledují své vlastní zájmy na trhu, maximalizují celkový užitek společnosti
- **ALE TRŽNÍ SELHÁNÍ ...**

1. Externality

- **Externality** = dopad konání jedné osoby na blahobyt jiné, aniž ta by za to zaplatila/byla odškodněna
- Pozitivní (přínos) X negativní (škoda)
- Způsobují neefektivnost trhu – blahobyt společnosti není maximální

Negativní externality

- Výfukové plyny
- Cigaretový kouř
- Štěkající psi
- Hlasitá hudba od sousedů

Pozitivní externality

- Očkování
- Opravené historické budovy
- Výzkum nových technologií + přelévání

Externality a neefektivnost trhu

- **Negativní:** trhy produkují větší množství než je společensky žádoucí (nejsou zohledněny některé náklady)
- **Pozitivní:** trhy produkují menší množství než je společensky žádoucí (společenská hodnota je vyšší než individuální)

Internalizace externalit

- Vede k tomu, že lidé berou v úvahu externí dopady svých činů
- **Negativní:** např. zdanění
- **Pozitivní:** např. subvence, průmyslová politika, patenty

Jiná řešení

- Morální zásady a společenské sankce
- Charitativní organizace
- Integrace různých druhů podnikání
- Smlouvy mezi jednotlivými stranami

Veřejná politika

- Řeší externality, když výše uvedené soukromé akce selhávají vinou vysokých nákladů
 - a. regulace = zákazy, povinnosti
 - b. tržní řešení: daně, subvence

2. Veřejné statky

- **Nevyloučitelnost ze spotřeby** = není možné někomu zabránit, aby statek využíval
- **Nerivalita** = když statek využívá jeden člověk, může i jiný

Černý pasažér

- **Černý pasažér** = osoba využívající prospěchu z nějakého statku, aniž by za to platila
- = příčina, proč soukromé trhy nemohou zabezpečovat veřejné statky

Příklady veřejných statků

- Národní obrana
- Základní výzkum
- Boj proti chudobě
- Námořní majáky

Důležitost vlastnických práv

- Tržní alokace zdrojů z hlediska efektivnosti selhává, když nejsou dostatečně stanovena vlastnická práva
= stát může vyřešit

3. Nedokonalá konkurence

- Monopolistická konkurence
- Oligopol
 - Skupina několika (málo) firem, nebo existence dominantní firmy
 - Tendence ke vzniku kartelu
- Monopol
 - Jediný nabízející na trhu
- Důležité vymezit trh
 - Koncepce relevantního trhu

Monopol

- Tendence k omezování množství
 - možnost prodávat za vyšší cenu
 - Vyšší zisk
- Příčiny vzniku
 - Administrativní
 - Přirozený
 - Přírodní
 - Právní (patenty)
 - Kapitálová síla

Stát a monopol

- Příklady monopolu (dominantního postavení)
 - ČEZ
 - Česká pošta
 - Microsoft
 - Česká dráhy
- Regulovat?
- Deregulovat?
- Nedělat nic?

Úloha státu v ekonomice

- Stát je
 - Vláda + ministerstva
 - Parlament
 - Orgány státní správy a samosprávy
 - Centrální banka

Role státu – kdo je to stát

- Vláda + ministerstva
- Parlament
- Orgány státní správy a samosprávy
- Centrální banka

Daně

- Pravidelná, nevratná, neekvivalentní platba
 - Směřuje do státního rozpočtu
 - Do rozpočtu obcí a krajů
- Přímé daně
 - Daň z příjmu, daň z nemovitosti
 - Souvisí s majetkem
- Nepřímé daně
 - DPH, spotřební daně
 - Souvisí se spotřebou

Proč stát vybírá daně

- Řešení selhání trhu
- Řešení ekonomického cyklu
- Sociální otázka
- Veřejně poskytované statky a služby
- Problémy
 - přebujelost státního aparátu
 - Vláda sleduje jiné než ekonomické cíle

Centrální banka

- ČNB
- Snaží se ovlivnit úrokové míry
 - Určuje cenu peněz pro komerční banky
 - Komerční banky určují cenu peněz pro firmy a domácnosti
 - Čím levnější peníze tím víc firmy investují a tím méně lidé spoří
 - Čím levnější peníze tím větší stimulace růstu
 - Čím dražší peníze tím víc omezuje růst
 - Omezuje růst aby zabránila inflaci
- Snaha CB nemusí mít kýžený účinek
 - Protichůdné tržní síly jsou silnější